

**Леся Веркалець**

*(Івано-Франківськ, Україна)*

## **ПРОБЛЕМИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ**

Час соціально-економічних і політичних перетворень, що переживає сучасна Україна, актуалізував низку проблем, пов'язаних із духовним життям суспільства: дефіцит милосердя та взаєморозуміння, відчуження людей один від одного, вияви байдужості й жорстокості. Саме тому моральне виховання молодого покоління сьогодні є одним із пріоритетних завдань української школи.

Моральне виховання завжди було одним із найважливіших завдань освітніх систем у всі часи і у всіх народів. На його здійснення спрямовували свої зусилля і народна мудрість, і різні галузі науки, насамперед психологія та педагогіка. Крім того, жодна із педагогічних проблем не набула такого важливого значення, жодна не викликає стільки дискусій і навіть непорозумінь, як проблема морального виховання. Поясненням цьому до певної міри може бути твердження К. Ушинського про те, що «моральне виховання становить головне завдання виховання, значно важливіше, ніж розвиток розуму взагалі, наповнення голови знаннями і роз'яснення кожному його особистих інтересів» [3, с.372].

В історії вітчизняної педагогіки одним із перших спробу теоретично обґрунтувати специфіку морального виховання, його завдання і цілі зробив відомий педагог і філософ Г.Сковорода, що і зумовило вибір теми статті.

Як свідчить аналіз джерельної бази, суть морального виховання Г. Сковорода вбачав у розвитку і зміцненні доброчесності. На його думку, цінувати людину треба не за її матеріальне багатство, чин, посаду, зовнішній вигляд, становище «в світі», а за її внутрішню красу, за її розум і моральні якості. З цього приводу він стверджував: «Сердце и нравы человеческие, кто он таков, свидетельствовать должны, а не внешние качества. Дерево от плодов познается» [2, с.105].

Природними для людини Г. Сковорода вважав такі моральні якості, як скромність, справедливість, гідність, працьовитість, людяність, великодушність, а жорстокість, неробство, егоїзм, кар'єризм, ідолопоклонство – антиприродними, сформованими внаслідок неправильного виховання. Однією з умов одержання позитивних результатів виховного процесу, на думку Г.Сковороди, є правильність вибору методів виховання. Особливу увагу педагог приділяв власному позитивному прикладу батьків, учителів, оточуючих. З-поміж засобів морального виховання провідним він вважав працю, завдяки якій формуються позитивні моральні якості дитини.

Г.Сковорода високо ставив культ Батька й Матері, стверджуючи: «Перед усіма шануй батька і матір, і служи їм. Вони є видимі образи того невидимого створіння, яке тобі стільки позичає» [1, с.60].

Педагог тісно пов'язував і вважав нерозривним процес формування моральних якостей особистості з релігією. Розглядаючи десять заповідей Божих як основний моральний закон, Г.Сковорода трактує поняття пристрасті людини та любові як протилежні, наголошуючи, що пристрасть – негативна моральна якість, яка породжує «ненависть, злопам'ятність, гордість, лестощі, ненаситність, нудьгу, тугу ...та інший невсипущий у душі черв'як» [1, с.62]. Любов та «чистосердя» він визначає як «віяння Святого Духа, плодами якого є доброзичливість, незлобливість, прихильність, покірливість, благонадійність, безтурботність й інші неминучі насолоди» [1, с. 63].

Водночас філософ наголошував на необхідності виховувати дітей і молодь у дусі народних традицій та ідеалів. І, хоча у XVIII ст. ще не існувало самого поняття «етнопедагогіка», Г. Сковорода по суті закликав до широкого використання у вихованні підростаючих поколінь національних традицій і звичаїв, усної народної творчості. Завдяки цьому його можна вважати одним із перших вітчизняних педагогів, які підкреслювали доцільність і закономірність використання етнопедагогічних засад у вихованні школярів. Він вважав, що кожна людина має добре знати свій народ, а в народі – себе. Якщо вона вихована на історії власного народу, його культурі, звичаях і традиціях, то її «совість як чистий кришталь» [2, с.17].

Важливим засобом реалізації цього процесу Г. Сковорода вважав рідну мову, народну творчість, обґрунтовуючи свою думку тим, що «правильне виховання полягає в природі самого народу». Сучасну йому шкільну освіту критикував за її однобічність, оскільки вчителі дбали насамперед про догматичне засвоєння знань, звертали увагу на формування зовнішньої поведінки, але зовсім нехтували внутрішнім, духовним світом дитини.

Таким чином, педагогічна спадщина Г. Сковороди є перлиною вчення про моральне виховання молодого покоління, його зміст, завдання і методи.

#### **Список використаних джерел**

- 1.Сковорода Григорій. Пізнай в собі людину. Львів:Світ, 1995. 528 с.
- 2.Сковорода Григорій. Твори в двох томах, Т. II. К.: Вид-во АН УРСР, 1961. 275 с.
- 3.Ушинський, К. Д. Вибрані педагогічні твори. У двох томах. К.: «Радянська школа», 1983. 520 с.